Яковенко О. І.

РУСЛОВІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХНІЙ ЗВ'ЯЗОК З ҐРУНТОВИМ ПОКРИВОМ ЗАПЛАВИ р. ДЕСНА В МЕЖАХ МЕЗИНСЬКОГО НПП

Заплавні ґрунти належать до азональних утворень, поширення яких визначається не кліматичними зонами, а динамікою річкових систем [3]. Паводкова акумуляція алювію, коливання рівня ґрунтових вод і характер перерозподілу наносів по поверхні заплави є основними чинниками, що формують просторову структуру ґрунтового покриву [2]. Дослідження цих зв'язків у заплаві р. Десна в межах Мезинського НПП дозволяє розкрити закономірності ґрунтоутворення на одній із найбільших заплав Лівобережної України.

Десна – найдовша лівобережна притока Дніпра (591 км українського відрізку). В межах НПП вона протікає в товщі лесу, піску та суглинків, має звивисте русло з меандрами (радіуси 0,25–1,2 км), середню ширину 100 м і глибину 2,0–3,0 м, площу заплави ~45 км² і нахил 1 м/км. Заплава належить до лучно–болотного типу і відзначається розвиненою системою стариць, лісових ділянок та сінокісних луків. Аналіз картографічних матеріалів від кінця XVIII до 90–х рр. XX ст. для ділянок у районі сіл Мезин та Вишеньки Коропського р–ну засвідчив, що руслові процеси відповідають типу вільного меандрування, характерного для рівнинних річок Полісся [4]. Меандрованість зумовлена наявністю у заплаві фрагментів щільніших порід правого корінного берега, знелісненням та господарським освоєнням угідь. Ерозійні процеси на правому березі спричиняють утворення наносів, що збагачують субстрат заплави.

Ґрунтоутворюючою породою всіх заплавних ґрунтів р. Десна в межах Мезинського НПП є сучасний алювій – матеріал, що накопичується безпосередньо внаслідок меандрування та повеневої акумуляції. Диференціація ґрунтового покриву визначається режимом зволоження різних геоморфологічних позицій. На підвищених ділянках активної заплави формуються дернові оглеєні піщані та суглинкові, дернові опідзолені, лучні глейові та лучні карбонатні глейові ґрунти. Знижені міжгривні пониження і стариці, що виникли внаслідок відмирання меандрів, зайняті болотними, торфово-болотними ґрунтами і торфовищами низинними; замулювання стариць стримується щорічною весняною повінню. Надзаплавні тераси на потужних пісках несуть дернові слабопідзолисті та світло–сірі лісові ґрунти, а заболочені південна і західна частини заплави – торфи та дернові глеюваті ґрунти [1].

Таким чином, ґрунтовий покрив заплави р. Десна в межах Мезинського НПП є прямим відображенням руслової динаміки. Порівняно з результатами регіональних досліджень руслових процесів на рівнинних річках України [4], Десна вирізняється значною активністю вільного меандрування, що зумовлює підвищену різноманітність заплавних ґрунтів і є вагомим аргументом на користь збереження природного гідрологічного режиму річки як основи екосистемного функціонування парку.

Список використаних джерел

1. Яковенко О. І. Ґрунти. Абіотичне середовище. *Літопис природи Мезинського НПП за 2008*. Мезин, 2009. Кн. 2. С. 24–28

2. Назаренко І. І., Польчина С. М., Нікорич В. А. Ґрунтознавство : підручник. Чернівці : Книги–ХХІ, 2004. 400 с.

3. Позняк С. П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів : підручник : у 2 ч. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. Ч. 1. 270 с. ; Ч. 2. 286 с.

4. Ободовський О. Г. Гідролого-екологічна оцінка руслових процесів (на прикладі річок України). Київ : НікаЦентр, 2001. 274 с.